

KOMENTARI

Kontrapunkt

Piše
**Branimir
Pofuk**

bpfuk@inet.hr

Mnogo su mi draži oni koji pišaju tako da ih svi vide i to nazivaju pravim imenom, nego oni koji to isto čine po našim ledima i očima. I pritom nas uporno uvjeravaju da to pada kiša

Kreativno pišanje na pozornici HNK

Skandalizirani ste riječju "pišanje" u naslovu ove kolumne? Vi onda sigurno ne spadate u publiku Eurokaza, kazališnog festivala koji se upravo 20. put održava u Zagrebu. Na spadam ni ja, ali preksinoć sam otišao na predstavu "Viva Verdi" da vidim kako će to redatelj i glumci međunarodnog (Hrvatska, Slovenija, Srbija, Irska) kazališnog projekta "Via negativa" spojiti nespojivo: tradicionalnu formu opere i novovjeku umjetničku izmišljotinu zvanu performans.

Budući da ta riječ baš i nije prilična javnom prostoru izražavanja u ovakvom tipu novina, imam potrebu odmah objasniti zašto će se ovdje govoriti o pišanju, a ne, na uljudeniji i uštogljeniji način, o mokrenju. U prvom redu zato što nekada neke stvari, da bi bile jasne, jednostavno treba nazvati onako kako to inače činimo u razgovornom jeziku. Kada sjedite pred televizorom i zgađeni slušate demagoške floskule nekog političara, sigurno mu nećete poručiti: "Ne mokri mi po očima". Ili kada, primjerice, želite opisati duboki dojam izigranosti nakon što vam netko godinama vrijeda zdrav razum, izigrava vaše povjerenje, podcjenjuje vas i vrijeda, sigurno nećete reći da se osjećate "pomokreno". Na poslijetku, bilo bi jednostavno smiješno govoriti o mokrenju u priči o performansu čiji su sastavni i bitni elementi ne samo mnogo teže i vulgarnije riječi, nego i mnogo drastičnije radnje nego što je pišanje.

Dakle, prvo pišanje na pozornici HNK ovdje je palo već u prvim minutama predstave. Počelo je tako da je redatelj izvadio papir i pročitao prosvjedni proglas protiv Eurokaza i njegovih organizatora i objavio da se predstava otkazuje. S obzirom na vrstu festivala i da je riječ o performansu, morao je posebno naglasiti: "Ovo nije predstava, ovo je zaista protest, predstave zaista neće biti!" Da je na toj pozornici tako nešto bilo izrečeno prije 673. reprize Verdijeva "Trubadura", pu-

blika bi odmah povjerovala. No, na Eurokazu je to kao u onoj priči o dječaku koji je svako malo vikao "vuk, vuk!", a kad je vuk zaista došao, nitko mu više nije vjerovao. Zato je u ovom slučaju stvar postala nešto uvjerljivija, a publika nešto manje sumnjičava, tek kada je prvi glumac, da bi izrazio ogorčenje takvim razvojem stvari i propadanjem vlastita truda pokazao programsku knjižicu Eurokaza, rekao da u njoj nema Bog zna što, bacio je na pod i po njoj se - popišao. Naravno, sve je to ipak bila predstava.

Inače sve što se naziva performansom zaobilazim u širokom luku i ne nalazim nikakvo zadovoljstvo - ni umjetničko, ni voajersko - u gledanju drugih ljudi kako na kazališnoj pozornici pišaju, a o drugim tjelesnim lučenjima da i ne govorim. Međutim, ovaj mi se počeo sviđati već kod

što? Ja stvarno ne znam što meni ovo treba. Pravite se da me nije ni bilo." I onako vezana i upišana pokupila je svoje rekvizite i odskakutala s pozornice.

Ako ste sve ovo do sada koliko-toliko bezbolno podnijeli, treće pišanje na pozornici HNK već nije za izrazito gadljive i tankoćutne osobe kojima stoga savjetujem da odustanu od čitanja. Irski glumac koji se na početku rezignirano povukao u pozadinu i ondje cijelo vrijeme stajao ispijajući pivo, najprije je demonstrirao glumačku produktivnost napišavši impresivnu količinu svojeg urina u plastičnu bocu. Međutim, kako je kazao, glumac ne može biti samo produktivan, nego mora biti i kreativan i najavio svoju glavnu kreaciju večeri: glumit će fontanu. Nakon toga je pošteno potegao iz te boce i u zrak, točno sebi iznad glave, počeo virtuosno štrcati

pom. Ne umišljam si da sam vas uspio uvjeriti kako je sve opisano na pozornici HNK, na drastičan i uvrnut način imalo smisla i bilo čak i poučno. Ne mogu zamjeriti ni onim pjevačima zbora HNK koji su s gnušanjem željeli izbjeći sudjelovanje u takvoj predstavi. No, danas su očito takva vremena da je potrebna i ovakva radikalna demonstracija da bi se, možda baš te iste pjevače, uvjerilo da je njihova kreativnost, ona u glazbi i lijepom pjevanju, ipak nekog višeg reda. Međutim, nema uporišta zgražanje zbog mjesta održavanja ove predstave, zbog toga što je to "za Boga miloga, HNK!", kako je pisalo u jednom anonimnom prosvjednom pismu upućenom Eurokazu.

Ova je predstava imala, u nešto širem smislu, zadanu temu razmišljanja o smrtnom grijehu lijenosti. Lijenosti u mišljenju i u radu. A toga je u toj našoj kazališnoj kući, a još više u političkim strukturama koje misle da su joj nadređene, u prošlosti bilo za deveti krug pakla. Ovi glumci-performeri su bili sve samo ne lijeni, uključujući i glumicu/plesačicu koja je tijekom večeri doslovno napunila jednu čašu svojim znojem (što ni za jednu balerinu HNK nije nikakvo čudo nevideno od kojeg bi pravila predstavu). A svi ti naši glumci, pjevači i plesači, skupa sa svojom publikom, imali su razloga nakon mnogih traljavih predstava osjećati se kudikamo popišanije, a sve to uz osmijehe, cvijeće, tapšanje po ramenima i frustrirajući mlaki pljesak.

Što se mene tiče, mnogo su mi draži oni koji pišaju tako da ih svi vide i to nazivaju pravim imenom, nego oni koji to isto čine po našim ledima i očima. I pritom nas, da još jednom ponovim meni omiljeni citat iz filmova Clint Eastwooda, uporno uvjeravaju da to pada kiša. I nije bilo baš tako rijetko da su to činili upravo s pozornice tog istog "za Boga miloga" HNK.

Neke stvari treba zvati pravim imenom. Kada pred televizorom zgađeni slušate demagoške floskule nekog političara, sigurno mu nećete poručiti: 'Ne mokri mi po očima'

drugog pišanja na pozornici HNK. Jedna od glumica (riječ je redom o mladim i očito vrlo nadarenim umjetnicima) poučila nas je zorno što je to zapravo performans i što se u njemu od glumca traži.

Najprije je svoje tijelo izvrgla strahovitom naporu ponavljanja jednog te istog niza pokreta i kretanja, postupno si sve više otežavajući stvar najprije vezivanjem nogu, potom i ruku. Zatim je objasnila kako se nadalje od glumca u performansu traži da učini nešto gnjusno sa svojim tijelom poput, recimo, pišanja. I upišala se u gaće. A nakon toga je najavila završnu fazu tog umjetničkog čina: izricanje poante koja će svemu tome dati smisao. I onda je s uvjerljivim izrazom očajanja i uzaludnosti, pa i srama, rekla: "Znate

vlastitu tekućinu, upravo u ritmu Azucenine arije iz Verdijeva "Trubadura" koju je za to vrijeme pjevala jedna od opernih solistica HNK.

Bio je to najdrastičniji sraz dviju vrsta kreativnosti: pišačke i pjevačke. Slijedilo je, doduše, još i jedno povraćanje metodom prst u usta. U takvom kontekstu čin glumca (onog prvog pišača), koji je odlučio pokazati kako iz njega može izaći i nešto lijepo te je u vlastita usta stavio šaku zemlje i onda tamo posadio jedno lijepo, zeleno stabalce, doista je bio čin vrhunske ljepote.

Ako vam se sve ovo skupa gadi, ako vam se od svega toga povraća i ako se pitate čemu sve to, znači da imate savršeno zdrave i prirodne instinkte, uključujući i odnos prema umjetničkom i općenito lije-